

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Северная Осетия-Алания
Алагирский район
МБОУ СОШ с.Майрамадаг

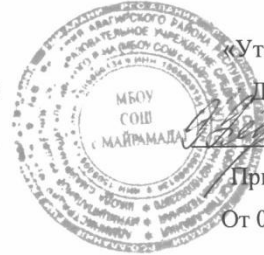
Рассмотрено на заседании
педагогического совета
Протокол №1
от 31.08.2022г.

«Согласовано»

Зам. директора по УВР

 Ваниева Л.О.

От 01.09.2022г.

«Утверждено»

Директор

 Гелиева Ф.С.

Приказ №233

От 01.09.2022г.

Рабочая программа по осетинской литературе

в 10 классе

на 2022-2023 учебный год

Составитель: Хубаева Людмила Рафаеловна
Учитель осетинского языка и литературы

2022-2023

с.Майрамадаг

Æмбарынгæнæн ныстуан ирон литературæйы программæмæ 10 къласæн.

Предметæй хæрзхæд ахуыр райсыны мидис, принциптæ, бацæуæнтæм алывæрсыгæй каст цæуы æмæ программæ арæст у ахæм **нормативон документты**:

- Уæрæсейы Федерацийы закон «Ахуырады тыххæй» -йы;
- Ног ахуырадон стандартты;
- Цæгат Ирыстон-Аланийы модернизацийы комплексон проекты;
- Ирон национ ахуырады концепцийы;
- Приоритетон национ проект «Нæ ног скъола» -йы;
- Республикон программæ «Ирон æвзаджы»; **Программæйы автортæ**: Джыккайты Шамиль, Хъантемыраты Римсæ, Мамиаты Изетсæ, Гусæздæрты Азсæ.

-2012-2013 ахуыры азы ахуыргæнæн чингуытæ, ахуырадон-методикон æрмæджы номхыгъды.

Программæ сфидар кодта Республикæ Цæгат Ирыстоны – Аланийы Иумæйаг сæмæ профессионалон ахуырады министрæд.

Ирон литературæ. Хрестоматии. 10 кълас Хъантемыраты Р.С.

Адсæмы монон царды кæддæриддæр стыр ахадындынад уыдис фольклор сæмæ аив литературæйсæн. Уыдоны нывфтыд сæрцæд сæ цард, сæ историйы ахсджиагдæр цаутæ, сæ зонадон фæлтæрддынад. Уыдоны ис зонды суадон, ныхасы фидæу сæмæ бæрзонд идейæтæ. Дзырдаивадсæн йæ нысаниуæг фæуæлдæр ис нæ рæстæджы. Уый рæзгæ фæлтæры хъомыл кæны гуманизм сæмæ граждайнаг идеалтыл, фидар кæны адсæмы удварн, уымæй рæзынц монон сæмæ культурон традицтæ. Уымæ гæсгæ скъолайы куысты ахъазæгдæр у литературæ ахуыр кæнын.

Сусæггаг нæу, абоны ахуырдаутæ арæх нал кæсынц литературон уацмыстæ, зынтæй æмбарынц текстты анализ, сæ логикон хъуыдыкæнынад фæлæмæгъдæр, удварны хъомыладмæ нал ис фæг цæстæнгас.

Мадаæлон литературæ нымæд у федералон, æнæмæнгхъæугæ предметыл, ног ахуырадон стандартты йын ис сæрмагонд бынат.

Ирон литературæ ахуыр кæныны нысантаæ:

- литературæйы фæрцы скъоладзауты иумæйаг культурæ рæзын кæнын;
- литературæйы æмбарынад бацамонын;
- литературон уацмысыл æнцой кæнгæйæ, цардæн аргъ кæнын, цард æнкъарын;
- ахуырдаутæм рæзын кæнын чиныгкæсæджы культурæ;
- ныхасы арæхстдзинадтæ райрæзын кæнын æмæ а.д.

Стандартты домæнтæм гæсгæ арæст программæтæ æмæ ахуыртæ «филологи»-йæ хъуамæ арæст уой ахæм уагыл.

Мадаæлон литературæ:

1) чингуытæ кæсын æмæ литературæ ахуыр кæныны ахадындынад адæймаджы миддунейы рæстæн цы пайда сты, уый бамбарын; чингуытæ кæсыныл фæцалх кæнын,

2) литературæ адæмы национ-культурон хæзна кæй у, адæмы цард хуыздæр бамбарыны фæрæз кæй у, уый æнкъарын;

3) мадаæлон æвзагыл фыст хуыздæр уацмыстæ ахуыр кæныны фæрцы банкъарын кæнын мадаæлон æвзаджы коммуникативон-эстетикон гæнæнтæ, мадаæлон æвзаг адæмæн сæ химбарынады фæрæз кæй у, уый;

4) хъомыл кæнын:

а) хорз эстетикон æнкъарæнтæ кæмæ ис,

æ) фысгæ æмæ дзургæ ныхасы алыхуызон жанртæй пайда кæнгæйæ, хи хъуыдытæ раст æргом кæнынмæ чи арæхсы,

б) бакаст уацмыс равзарынмæ, уый фæдыл хи хъуыдытæ раггом кæнын чи зоны;

в) уæгъд рæстæг чингуытæ кæсынмæ чи тырны, ахæм чиныгкæсæджы;

5) алыхуызон этнокультурон традицтæ цы аивадон уацмысы æвдыст цæуынц, уый раст æмбарыныл фæцалх кæнын;

6) амонин аивадон уацмысы структурон æмæ эстетикон æвзæрст.

Ирон литературæ ахуыр кæныны предметон фæстиуджытæ

Ирон литературæ ахуыр кæныны сæйрагдæр **нысантаæ** сты:

- ирон литературæйæ аивадон тексты бындурыл зонындзинæдтæ райсын; литературон уацмыс анализ кæнынмæ арæхстдзинад хуыздæр кæнын;
- аивадон уацмыстæ кæсыны культурæ рæзын кæнын.

Уымæ стыр нысаниуæг ис аивадон литературæйы фæрцы удварны хъомылады фарстатыл кусынæн, абоны рæстæгæн аргъ кæнын зонынæн; æгъдау, кад, намыс, патриотизм æмæ граждайнаг хæстæ цы сты, уый зонынæн; гуманон дунембарынад æмæ национ химбарынадæй хайджын кæнынæн; литературон уацмысы эстетикон æнкъарæнтæ æмбарынæн; ирон адæмы национ культурæйы сæйраг миниуджытæ литературон тексты агурынæн; ирон литературæйы нысаниуæг æмбарынæн, йæ бастдзинад æндæр адæмты литературæтимæ, культурæтимæ иртасынæн.

Стандарттæм гæсгæ скъоладзутæ литературæйæ райсдзысты ахæм зонындзинæдтæ æмæ арæхстдзинæдтæ:

-иумæйаг культурон-литературон арæхстдзинæдтæ: литературон уацмыс арф æнкъарын; ирон литературæйы бастдзинад æппæтдунеон литературæтимæ æмбарын; кæсыны культурæ бæрзонд кæнын; библиотекайы, интернеты ифформаци агурын зонын;

-царды зынаргъдæр цы хæзнатæ сты, уыдон иртасынмæ арæхсын: алыварсы дунемæ уарзон цæстæй кæсын; царды алы фæзындмæ хи цæстæнгас дарын; æмбарын литературæйы нысаниуæг адæймаджы удварны хъомылады; адæймаджы фауинаг миниуджытæм критикон цæстæнгасæй кæсын; литературон уацмысы агурын дзуæппытæ зæрдæагайæг фæрстытæн;

-кæсыны культурæ бæрзонддæр кæнынмæ арæхстдзинад: литературон уацмысмæ сфæлдыстадон цæстæнгасæй кæсын; зæрдæмæ хæстæг темæтыл уацмыстæ æвзарын æмæ сæ кæсын; литературон уацмысы цы дуг æмæ культурæйы кой цæуы, уыдоны æдыл арæзт диалогон ныхасы архайын; уацмысы сæйраг персонажты миддунейæн æмæ архæйдтытæн аргъ кæнын зонын;

-ныхас кæнын; ныхасы стильтæй раст пайда кæнын зонын.

10 кълæсы ахуыр кæнынц литературæйы истори. Ам сæрмæг лæвæрд цæуы хронологион уагыл. Программæмæ хаст сæрцыдысты ирон литературæйы ахъаззагдæр фæзындтæ сæмæ зынгæ фысджыты уацмыстæ. Æвзæрст цæуынц, зонынадæн, идейон сæмæ эстетикон хъомыладон цас ахъаз сты, уыцы принципмæ гæсгæ.

10 кълæсы литературæ лæвæрд цæуы историон принциптæм гæсгæ. Уым зыны литературон процесс, йæ рæзты историон, сæхсæнадон сæмæ культурон уавæртæ. Программæйы лæвæрд цæуы литературон рæзты периоды иумæйаг характеристикæ, стæй, уыцы периоды зынгæдæр цы фысджытæ уыд, уыдоны сфæлдыстадæй сæйрагдæр уацмыстæ. Классиктæй уæлдай программæйы цы фысджытæ ис, уыдоны сфæлдыстад бæлвырдæй сæндæфта литературон рæзтыл сæмæ йын ис историон – культурон ахæддзинад. Уымæ хыгъд цæуынц литературон здæхтыты хуызтæ (романтизм, символизм, реализм) сæмæ сæ зынгæдæр минсæвæртты аивадон сæнтыстытæ.

Программæйы мидис. Программæйы мидис.

Ирон советон лит-рæ 1917-1929 азты. Ирыстоны æхсæнадон – политикон уавæр 1917-1930 азты, экономика æмæ культурæ. Мыхуыры уавæр. Ирон фысджытæ æмæ революци. Сæ 'хсæнадон ахæд мидхæсты азты. Фыццаг литературон къордтæ чингуытæ æмæ альмонахтæ.

Коцойты Арсен. Коцойты Арсены цард æмæ æхсæнадон куыст. Радзырды «Æмбæлттæ» - йы композицион арæзт. «Æнхъæл нæ уыдысты» - йы темæ, идейæ. Гыццыл адæймаджы хъысмæт «Æнæном радзырд» -ы Арсены ахæддзинад ирон литературæйы.

Гæдиаты Цомахъ. Цомахъы биографи, йæ революцион куыст 1905-1907 азты. «Ос-Бæгъатыр». Трагедийы историон бындур. Национ иудзинад æмæ сæрибары идейæтæ драмæйы. Адæмы патриотизм. Гæбайы фæлгонц, йæ сæфты фæндаг. Уацмысы æвзаджы æууæлтæ. Йæ акуалондзинад нæ царды.

Малиты Георги Георгийы царды хабæрттæ. Поэмæ «Темур- Алсахъ». Сæйраг хъайтары фæлгонц. «Дзандзирахъ» -ы сюжет, конфликт, идейæ. Багъараты Созыры цардвæндаг æмæ сфæлдыстадыл афæлгæст.

Барахъты Гино. Барахъты Гинойы цард æмæ æхсæнадон куыст. «Арæбиаты Гуыргъохъ». Дзыллæты сæрибарыл тох кададжы. «Азджериты Куыцкк.» Поэмæйы романтикон стили æууæлтæ. Бæстырæсугъды патриотон æнкъарæнтæ. Куыцкк æмæ Бæстырæсугъды трагикон хъысмæт. Аивады темæ кададжы.

Хъамбердиаты Мысосты царды хабæрттæ. Йе сфæлдыстадыл афæлгæст.

Беджызаты Чермен. Беджызаты Чермены цард æмæ сфæлдыстад. Новеллæты цикл «Мæсгуытæ дзурынц». Таурæгъ «Кодзыртæ» -йы ирон сылгоймаджы фæлгонц «Уанелы Колыты Бецийы мастисæн. Тутыр» - ы мидис. Новеллæты бынат æмæ ахадындынад ирон литературæйы.

Тыбылты Алыксандры литературон – критикон бынтæ.

Хъуылаты Созырыхъо. Хъуылаты Созырыхъойы цард æмæ сфæлдыстад. «Иудзонгон». Къласы тохы цаутæ мидхæсты рæстæджы Социалон быцæутæ радзырд «Номылус» -йы. Сылгоймаджы уавæр æмæ трагикон хъысмæт. Адæмы уавæр уацмысы. Радзырд «Дыууæ къæрныхы» мидис.

Фæрниаты Къоста. Фæрнионы цард æмæ сфæлдыстад. «Уады уынар». Хохæгты тох хæдхæцæг паддзахи ныхмæ. Социалон æмæ этикон проблемæ. Мисурæты трагедион уавæр. Цæрайы фæлгонц. Пейзаж æмæ романы поэтикайы

Нигеры бынат ирон литературæйы æмæ культурæйы. Авторы позиции «Фæстаг хъæбысы» Æмдзæвгæ «Хидыл» -ы философон мидис. Фадат æмæ адæймаджы хъысмæт «Нæ тæрсын æз» -ы. Сагъæс царды нысаныл «Бонтæ бонты фæдыл уайынц» Нигеры сфæлдыстады ахадындынад ирон литературæйы.

Боциты Барон. Роман «Саст рæхысы» темæ æмæ идейæ. Хъайтары сурæт- характер равдисыны мадзал.

Туаты Дауыт. Туаты Дауыты царды хабæрттæ. Драма «Сидзæргæс» -ы сюжет. Драмайы композицийæ æмæ фæлгонцты дих. Нуцæйы трагедион хъысмæт.

Мамсыраты Дæбейы сфæлдыстады характеристика. Радзырд «Аууон» -ы сæтирæ. Уацмыс «Фæсмон» -ы идейон мидис.

Ирон литературæ Фыдыбæстæйы Стыр Хæсты азты.

Кочысаты Мухарбег. Кочысаты Мухарбеджы сфæлдыстадыл афæлгæст. Уарзондынады мотивтæ «Сау цæстыты». Мухарбеджы æмдзæвгæты поэтикон хицæн æууæлтæ.

Калоты Хазби. Калоты Хазбийы цыбыр цардыл афæлгæст. Лирикон геройы уæздан æнкъарæнтæ, йæ цардбæллон хъуыдытæ. («Фæстаг салам», «Хорзæй баззай, Ир», «Æз мæ цард...») Хазбийы поэтикайы бынат йæ рæстæджы ирон литературæйы.

Плиты Грис. Плиты Грисы лирикайы сæйраг фарстытæ. Хъайтарон национ удыхъæд авторы зондахаст æмæ хæсты философи æмдзæвгæ «Солдат» -ы. Историон трагеди «Чермен». Йæ темæ æмæ композицион арæзт. Чермен - адæмы бартыл тохгæнгæнæг. Æлдæртты къорд, сæ миддуне, сæ зондахаст. Уацмысы арæзт, сюжет, композици.

**Сæйраг домæнтæ 10 – æм къласы ахуыргæнинагты зонындзинæдтæ æмæ
арæхстдзинæдтæм. Уацмыстæ наизустъ ахуыр кæнынаен.**

Гæдиаты Цомахъ «Адæм».

Барахъты Гино «Азджериты Куыцыйкк» (Скъуыддзаг).

Малиты Георги. Скъуыддзаг поэмæ «Темур – Алсахъ» -æй.

Кочысаты Мухарбег «Фыстæг мæ мадмæ»

Калоты Хазби «Хорзæй баззай, Ир».

Плиты Грис «Салдат».

Ахуыргæнинагтæ хъуамæ зоной:

- фысджыты цард æмæ сфæдыстад;
- цы уацмыстæ ахуыр кодтой, уыдоны сюжеттæ, композицийы хицæндзинæдтæ, фæлгонцтæ;
- этикон характеры тыххæй æмбарынад;
- æмбарынадтæ: æмдзæвгæ, поэмæ, радзырд, драмæ, трагедии, роман, фыссæджы индивидуалон стили сæйраг миниуджытæ;
- наизустъ ахуыр кæнынмæ цы уацмыстæ амынд цæуы, уыдон.

Ахуыргæнинагтæ хъуамæ арæхсой:

- фыссæджы арæст аивадон нывтæ иртасын æмæ æвдисын;
- уацмыс анализ кæнын, йæ хæйттæ хынцгæйæ;
- эпос, лирика, драмæ кæрæдзийы иртасын;
- уацмысы хъайтарæн характеристика дæттын, цалдæр уацмысы хъайтарты кæрæдзийыл абарын;
- авторы ахаст уацмысы архайджытæм æмæ цаутæм иртасын;
- уацмыс аив кæсын;
- хи сæрмагонд дзургæ æмæ фысгæ ныхасмæ пълан саразын;
- литературон – критикон æмæ публицистикон уацтæн, стæй ахуыргæнагджы лекцийæн хи куысты пълан, тезистæ, конспект аразын;
- литературон темæйыл доклад кæнæ реферат бацæттæ кæнын;
- нырыккон литературон фæзындтæн аргъ кæнын.

**Ахуыры рæстæджы пайдагонд цæудзысты репродуктивон и продуктивон ахуыры
методтæ:**

- информацион технологи;
- цæстуынгæ æрмæг,
- ИКТ,
- уацмыстæм иллюстраци,
- амонаен литература.

Æрмæг куыд æмбæрстгонд æрцыд, уый сбæрæг гæнæны хуызтæ:

тест саразын; фысгæ, дзургæ дзуæппытæ; нывæцæн, изложени.

Контролы формæтæ

- индивидуалон
- къордæй
- фронталон

Контролы хуызтæ

- развæлгъау
- æрвылбон
- тематикон
- хатдзæг

Урочыты хуызтæ:

- урок-ног æрмæг амынд
- урок-практикон куыст
- уроки-хъазт
- компьютерон урок
- урок -къордты куысты формæ
- ныхасы рæзты куыст
- интеграцигон урок

Технологитæ:

- традицион технологи;
- архайды технологитæ;
- иннæ предметты бастдзинадимæ

Ахуырадон-методикон æрмæджыты номхыгъд

1. Бзаров Р.С. История в осетинском предании: Сюжет о Чермене, - Владикавказ, 1993.
2. Джусойты Н. *Ирон аив дзырды сæрвæлтау*. Цхинвал, 1966 аз.
3. Джыккайты Ш. *Ныхасы фарн*. - Дзауджыхъæу, 1996 аз.
4. Джыккайты Ш. Критикон уацты æмбырдгонд. 2 хайы. – Дзæнджыхъæу,
5. Джыккайты Ш. Ирон литературæйы истории. Дзæуджыхъæу, 2002.
6. Салагаева З.М. Четыре этюда об осетинской прозе. – Орджоникидзе, 1970.
7. *Поэзийы фарн* : Критикон уацтæ. – Орджоникидзе, 1980 аз.
8. *Зонадон – критикон уацтæ*. – Дзæуджыхъæу, 1991 аз.
9. *Критикон уацты æмбырдгонд*. – Орджоникидзе, 1981.
10. *Вопросы осетинской литературы и фольклора*. – Владикавказ, 1993

Къæлендарон пълан ирон литературæйæ курсæй 10 къласы.

<i>Сæргонд</i>	<i>Урок</i>	<i>Ным</i>	<i>Урочы темæ.</i>	<i>Хæдзармæ куыст</i>
Разныхас. Коцойты Арсен. 4с	1		<i>Презентаци.</i> Ирон сов-он лит-рæ 1917-1929 азты. Коцойты Арсены цард æмæ æхсæнадон куыст.	Конспект.
	1		Радзырды «Æмбæлттæ»-йы композицион арæзт.	Батырбеджы фæлгонц.
	1		«Æнхъæл нæ уыдысты»- йы темæ, идейæ.	Леуаны фæлгонц.
	1		Гыццыл адæймаджы хъысмæт «Æнæном радзырд»-ы	Уацмысы адæмы эгоизм.
Гæдиаты Цомахъ. 3с	1		Цомахъы биографи, йæ революцион куыст 1905-1907 азты. «Ос-Бæгъатыр». Трагедийы историон бындур.	Конспект.
	1		<i>Презентаци.</i> Национ иудзинад æмæ сæрибары идейæтæ драмæйы.	Уацмысы æууæлтæ.
	1		<i>Презентаци.</i> Гæбайы фæлгонц, йæ сæфты фæндаг.	Адæмы патриотизм.
Малиты Георги. 2с	1		Георгийы царды хабæрттæ. Поэмæ «Темур- Алсахъ».	Темур- Алсахъы фæлгонц. Фольклоримæ бастдзинад

	1		<i>Презентаци.</i> «Дзандзирахъ»-ы сюжет, конфликт, идейæ.	Уацмысы композицион хицæдзинсæдт æ
Барахъты Гино. 3с	1		Барахъты Гинойы цард æмæ æхсæнадон куыст. Арæбиаты Гуыргъохъ. Дзыллæты сæрибарыл тох кадæджы.	Гуыргъохъ - патриоты фæлгонц.
	1		<i>Презентаци.</i> «Азджериты Куыцыкк.» Поэмæйы романтикон стили æууæлтæ.	Сюжет æмæ композицион хицæдзинсæдтæ уацмысы
	1		Фыдгæнджытæ сæ къахы бын нæ адæмы кæй ныккодтой, нæ хæссын æз мæ сæрмæ, уый. Бахыгъд.	Æгъдау æмæ лæгдзинады уæлахиз радзырд «Цæр»-ы
<i>Н./Р.</i> <i>Нывæцæн 1с</i>			Рацыд æрмæгæй хи æвзæрст темæйыл	
Беджызаты Чермен. 4с	1		Беджызаты Чермены цард æмæ сфæлдыстад. Новеллæты цикл «Мæсгуытæ дзурынц».	Таурæгъ бакæсын.
	1		<i>Презентаци.</i> Таурæгъ «Кодзыртæ»-йы ирон сылгоймаджы фæлгонц	Рагон адæмы царды ныв.
	1		« Уанелы Тутыр» - ы мидис.	Зазайы фыдмитæ.
	1		Колыты Бецийы мастисæн.	Этнографион æрмæг уацмысы.

<i>Н./Р</i> <i>НывæцæнIс</i>	1		<i>Сылгоймаджы хъысмæт.</i>	
Хъуылаты Созырыхъо 3с	1		Хъуылаты Созырыхъойы цард æмæ сфæлдыстад. «Иудзонгон». Къласы тохы цаутæ мидхæсты рæстæджы	Габейы фæлгонц. Уарзондзинад æмæ царды æцæгдзинады темæ радзырды.
	1		<i>Презентаци.</i> Социалон быцæутæ радзырд «Номылус»-йы.	Адæмы уавæр æмæ ирон æхсæнад.
	1		Радзырд «Дыууæ къæрныхы» мидис.	Фæлгонц аразæн фæрæзтæ уацмысы.
Фæрниаты Къоста. 3с	1		Фæрнионы цард æмæ сфæлдыстад.	конспект
	1		«Уады уынæр». Хохæгты тох хæдхæцæг паддзахы ныхмæ.	Цæрайы фæлгонц.
	1		<i>Презентаци.</i> Социалон æмæ этикон проблемæ.	Уацмысы романтикон ахаст.
Туаты Дауыт 2с	1		Туаты Дауыты царды хабæртæ. Драма «Сидзæргæс».	Нуцайы трагедион хъысмæт.
	1		Драмайы композици.	Хохаг адæмы царды хъысмæт.

Кочысаты Мухарбег. 1с	1		Кочысаты Мухарбеджы сфæлдыстадыл афæлгæст. Уарзондзинады мотивтæ «Сау цæстыты».	Адæмон поэты фæлгонц æмдз. «Къоста Херсоны».
Калоты Хазби. 1с	1		Калоты Хазбийы цыбыр цардыл афæлгæст. Лирикон геройы уæздан æнкъарæнтæ, йæ цардбæллон хъуыдытæ. («Фæстаг салам», «Хорзæй баззай, Ир», «Æз мæ цард...».)	Наизусть.
Плиты Грис. 5с	1		Плиты Грисы лирикайы сæйраг фарстытæ. Хъайтарон национ удыхъæд авторы зондахаст æмæ хæсты философи æмдзæвгæ «Солдат»-ы.	Наизусть. Конспект.
	1		Презентаци. Историон трагеди «Чермен». Йæ темæ æмæ композицион арæзт.	Сюжеты бастдзинад фольклоримæ.
	1		Чермен - адæмы бартыл тохгæнгæнæг.	Скъуыддзаг наизусть.
	1		Æлдæртты къорд, сæ миддуне, сæ зондахаст.	Проблемон фарстатæ.
	1		Уацмысы арæзт, сюжет, композици. Театралон равдыстмæ бакаст.	Н.Р. Нывæцæн.

РЕЗЕРВОН	1			

Нысантә:

Л – удгоймагон УАА

Р – регулятивон УАА

П – зонындзинәдтәм тырныны УАА

К – коммуникативон УАА